

Arvoisat kutsuvieraat, hyvät opintopäiville osallistujat

Minulle on ilo ja kunnia julistaa alkaneeksi ammatillisen erityisopetuksen merkittävin vuotuinen foorumi, AEO-päivät! Ja on jälleen ilo nähdä vanhoja tuttuja ja uusia, tulevia vanhoja tuttuja (s'on moro). AEO-päivistä on kasvanut merkittävä ammatillisten opettajien voimaannuttavan kohtaamisen päivät. Nämä päivät ovat meille kohtaamispaikka; verkottumisen, kokemusten vaihtamisen ja hauskan yhdessäolon päivät.

Ja samalla nämä päivät ovat ammatillisen osaamisemme kehittämisen päivät.

Kaiken erityisopetuksenperusajatus on tukea koulutuksen tavoitteiden toteutumista ja toiminnan perustehtäviä. Siksi ammatillisessa koulutuksessa erityisopetuksen tulisikin kohdentua ammattiopiskelun tukemiseen sekä osallisuuden edistämiseen. Meidän tulisi entistään enemmän suunnata opetuksemme työllistymistä tukeviin menetelmiin.

Olemme perinteisesti korostaneet opetuksessamme taitoa, tiedollisen osaamisen jäädessä vähäisemmälle huomiolle. Kuitenkin nykyisenä inklusiota korostavana aikana edellytetään myös erityisopiskelijoilta tiedollisia opintoja ammatillisten perustaitojen ohella. Tämä aiheuttaa haasteita erityisopetukseen. Kuinka ammatillinen erityisopetus toteutetaan?

Yhteiskunnan ja erityisopetuksen muuttuessa myös opettajuus on jatkuvassa muutoksessa. Tiedon nopea lisääntyminen ja uusiutuminen, oppimiskäsityksen muutos tietoa jakavasta opettajasta oppimisen ohjaajaksi ja opetussuunnitelma-ajattelun uudistuminen vaativat opettajilta uusia pedagogisia keinoja, uusien oppimisympäristöjen hallintaa. Meidän ammatillisten erityisopettajien on pysyttävä sekä uusien pedagogisten haasteiden että muuttuvan työelämän kehityksen mukana, meidän tulee elää ajassa. Kaikki nämä muutokset muovaavat ammatillisen erityisopettajan roolia, tehtäviä ja sisällöllistä asiantuntemusta. Ja meidän tulee sopeutua ja hyväksyä asiantuntijuudemme toisin määräytyminen.

Muutoksien haasteisiin vastaaminen vaatii koulutusta, uuden oppimista. Tieto ja ymmärrys oppimisesta ja oppimisprosesseista auttavat kehittämään opettajuutta, opetusmenetelmiä, oppimisympäristöjä. Näidenkin päivien osallistujamäärä kertoo ammatillisten erityisopettajien tahtotilasta ottaa muutoksien haasteet vastaan, halusta kehittää työtämme ja kehittyä työssämme.

Nuorisotakuu haastaa koulutuksen järjestäjät ja meidät ammatilliset erityisopettajatkin. Kuten näidenkin päivien ohjelmasta näkyy, syrjäytymisen ehkäisyyn on jo paneuduttu, Suomeen on kehitetty lukuisten hankkeiden avulla hyviä, erinomaisia opetusmenetelmiä, oppimisympäristöjä ja pedagogisia ratkaisuja koulutukseen. Meidän ei tarvitse keksiä uutta koko ikäluokan kouluttamiseen, meidän tulee vain ottaa entistään tehokkaammin käyttöön valmiit, hyviksi koetut menetelmät. Niitä emme saa asettaa säästöjen alttarille. Emme saa toistaa 90-luvun virheitä.

Pidetään mielessä lähiopetuksen määrän merkitys ja vaikutus. Meidän on varattava riittävästi aikaa yhdessä ololle opiskelijan kanssa, koska erityisopetuksessa oleellisinta on vuorovaikutus. Vuorovaikutus ja välittäminen ovat tärkeimmät menetelmämme.

Kun pohditaan ammatillisen erityisopetuksen asemaa ja tehtäviä keskeisin kysymys on, mitä erityisopetuksella ammatillisessa koulutuksessa tarkoitetaan ja miten se eroaa peruskoulussa toteutettavasta erityisopetuksesta.

Perinteisesti erityisopetus mielletään tukitoimenpiteiksi, joita järjestetään erilaisilla testeillä ja arvioinneilla havaituille erityistuen tarpeessa oleville opiskelijoille. **Ammatillisessa koulutuksessa keskiössä on ammatin opettaminen, usein toiminnallisina menetelmin työpaikoilla tai oppilaitoksessa.** Ammatillista erityisopetusta on tarkasteltava erilaisesta kontekstista.

Inklusiivinen koulutus asettaa uudenlaisia haasteita opetukselle ja sitä kautta myös erityisopetukselle. Jotta koko ikäluokan kouluttaminen mahdollistuisi laadukkaasti, erityisopetuksen painopisteen tulee olla ennaltaehkäisevässä työssä ja toiminnan rakenteellisessa kehittämisessä. Ammatillisessa koulutuksessa tämä tarkoittaa sitä, että erityisopetus suunnitellaan, budjetoidaan ja toteutetaan *koulutusalaakohtaisesti* niveltäen varsinaiseen toimintaan. Näin vältetään erityisopetuksen erillinen asema oppilaitoksessa. Tulee korostaa erityisopettajien ammatillisen koulutuksen, opetettavan aineen tai ammattialan tuntemista sekä vahvaa ammatillista osaamista.

Erityisenä vaarana on tällä hetkellä, että erityisen tuen tarpeessa olevien ohjaus ja tuki kohdistuu vain ammattitaitoa täydentäviin tutkinnon osiin, jota toteuttavat yliopistossa erityisopettajankoulutuksen hankkineet opettajat. Heitä tarvitaan, ehdottomasti, ammatillisissa oppilaitoksissa täydentämään ammatillisten erityisopettajien ammatin opettamista. Laaja-alaiset ovat tärkeä osa ammatillisten oppilaitosten ammatillista erityisopetusta.

Mutta meidän on pidettävä mielessä heidän osaamisalueensa, heillä välttämättä ole riittävää ammatillisen koulutuksen ja työelämän tuntemusta, ammatillisessa koulutuksessa opettavien aineiden opintoja ja työkokemusta. Nyt on jo nähtävissä, että ”oikeaksi” erityisopettajaksi palkataan yhä enenevässä määrin yliopistosta valmistuneita laaja-alaisia erityisopettajia, **vaikka suuri(n) tuen tarve on kuitenkin ammatillisissa opinnoissa.** (Tämä lisääntynyt palkkaaminen johtunee osaltaan tuosta meidän ammatillisten erityisopettajien näkymättömyydestä.)

__ (Valtakunnalliset ohjeistukset ja säädökset edellyttävät oppilaitoksilta erityisopetuksen kehittämistä suunnitelmallisesti. Suunnitelman peruslähtökohtana on erityisopetuksen ymmärtäminen koko oppilaitosyhteisön asiana. Tähän kehitystyöhön tarvitaan erityisopettajia, joilla on näkemystä sekä ammatillisesta koulutuksesta että opiskelijoiden erilaisista tuentarpeista, tukikeinoista ja tukiverkostoista ja jotka on selkeästi vastuutettu näihin tehtäviin. *Erityisopetukseen inklusiivisessa koulutuksessa tulee panostaa.*)

Meillä on entistäkin enemmän maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita. Syrjäytyneissä ja syrjäytymisuhanalaisissa nuorissa heidän määränsä, suhteessa koko maahanmuuttajaväestön määrään, on korkeampi/suurempi kuin äidinkielenään suomea puhuvien nuorten osuus. Ja tilastokeskuksen tietojen mukaan se on valitettavasti kasvussa. Yhteiskuntamme on löydettävä ratkaisu tähän koulutukselliseen ongelmaan, jotta maahanmuuttajanuoret saavat ammatillisesti ja kielellisesti osaavan lähdön elämäänsä, tavoitteenaan kuten meillä kaikilla, tavallinen hyvä elämä. Meidän tulee kehittää toimintatapoja, jotka eivät ole herkkiä opiskelijoiden erilaisille kulttuurisille ja sosiaalisille taustoille.

Kun puhutaan ammatillisesta erityisopetuksesta, tarkoitetaan pääosin nuorisoasteen perustutkintotavoitteista koulutusta. Mutta meillä on myös aikuisia tukea tarvitsevia opiskelijoita. Kuitenkaan aikuisopetuksen perinteisessä toimintajärjestelmässä ei erillisiä tukitoimia oppimisen ja opiskelun esteisiin juurikaan ole tarjolla ja myös erityisopettajien määrä on vähäinen. Tähän on puututtava ja erityistä tukea tarvitsevien aikuisopiskelijoiden koulutusmahdollisuuksia on parannettava. Me tiedämme, että vammaisten ja vajaakuntoisten sekä muiden erityistukea tarvitsevien mahdollisuudet työllistyä avoimilla työmarkkinoilla ovat normiväestöä heikommat. Heille on tarjottava saavutettavuudeltaan ja järjestämistavoiltaan sopivia koulutusmahdollisuuksia, myös työn ohella opiskelun mahdollisuuksia tulee kehittää. Koulutuksen onnistumisen edellytys on, että opetushenkilöstö sekä työpaikkaohjaajat osaavat tunnistaa ja havaita oppimisen esteitä ja tuen tarpeita. Näin ollen opetushenkilöstön osaamisen kehittämiseen erityisopetuksen alueella on panostettava täydennyskoulutuksen avulla.

Opettajien vahva ammattipedagoginen osaaminen on yhdistettävä erityispedagogiseen osaamiseen. Opettajien taitoja kohdata erilaisia oppijoita, tunnistaa oppimisvaikeuksia, huomioida yksilöllisyys ja käyttää erilaisia opetusmenetelmiä tulee parantaa. Aikuisten näyttötutkintojen antamista tulee kehittää huomioimaan aikuisopiskelijan erityistuen tarpeet. Tutkinnon suorittajan tulee saada

tarvittava erityinen ohjaus, tukipalvelut ja erityisjärjestelyt, jotka mahdollistavat oppimisvaikeuksista, sairaudesta tai vammasta riippumatta osallistumisen tarvittavan ammattitaidon hankkimiseen ja näyttötutkinnon suorittamiseen. Henkilökohtaistamisen avulla tutkinnon suorittajalle luodaan oikeat olosuhteet osoittaa osaamisensa tutkintotilaisuuksissa. Kuten nuorisosteen opiskelijalle myös aikuisopiskelijalle tulee voida antaa erityistä tukea työ- ja toimintakykyyn perustuvan tarkastelun pohjalta diagnoosilähtöisen tavan lisäksi. Huomio tulee kiinnittää ammatilliseen osaamiseen ja ammattitaitoon eikä vikaan, vammaan tai sairauteen.

Elämyspedagogiikka. Vuosien mittaan näillä päivillä olemme aina kokeneet elämyksiä ja ensimmäisen kerran elämyspedagogiikkaa 2006 Aitoon opintopäivillä. Seitsemän odotuksen vuotta, huomenna, ohjelman mukaan, seikkailemme tulevaisuuteen, ehkä osa meistä jo tänään. Odotan innolla tämän päivän ja illan sekä huomisen elämyksiä ja pedagogiikkaa.

Joten

Aloittakaamme opintopäivien ohjelmasta nauttiminen.